

ром кінця XIX – початку XX ст. М. Лисенком. Завдання з урахуванням міжмистецької взаємодії передбачено для осмислення вивченого культурологічного матеріалу: «Різдвяна картина якого з художників справила на тебе найбільше враження? Поясни чому. Визначись зі своїм сусідом по парті, який музичний фрагмент хто з вас послухає: уривок опери М. Лисенка «Різдвяна ніч», фрагмент музичного фільму «Різдвяна історія з Тіною Кароль». Для цього зіскануй QR-код. Поділіться своїми враженнями. Подумайте, чому тема різдвяних свят така популярна і в літературі, і в живописі, і в музиці різних часів».

Розвитку ініціативності як сутнісної ознаки ключової компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» допомагатиме методично продуманий навчальний матеріал і запитання на розвиток критичного мислення. Такі завдання сприяють виробленню в учнів/учениць уміння розв'язувати проблеми, спроможності використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності. Наприклад, у процесі вивчення в 5 класі оповідання О. Сайко «Гаманець» учням/ученицям запропоновано цікаво та корисно провести читачке дозвілля: «Мабуть, у твоїй школі проходять різні благодійні акції. Кошти, що збирають на таких заходах, зазвичай перераховують тим, хто надзвичайно цього потребує. Завчасно підготуйся до такої чергової акції – змайструй якийсь виріб чи приготуй тістечка, печиво, щоб продати на шкільному ярмарку та передати кошти на благодійність. Ти відчуєш справжнє щастя, коли зрозумієш, що зробив/зробила невеличкий внесок у добру справу».

Розвитку ініціативності допомагатиме інтерактивне завдання рубрики «Читачке дозвілля» у процесі вивчення в 5 класі поезії П. Тичини: «Виразно прочитай вірш із однокласниками/однокласницями. Попрацюйте у групах. Хай перша група читає текст, а друга – повторює третій рядок кожної строфи, а всі разом дзвінко підхоплюйте останні два слова строфи. Так у вас і з'явиться хор класних дзвіночків!».

Під час під час вивчення байок Г. Сковороди в 6 класі також передбачено розвиток цієї ключової компетентності. Так, у рубриці «Читачке дозвілля» запропоновано учням/ученицям долучитися до збору макулатури, щоб виручені від того кошти перерахувати на рахунок із відновлення знищеного російськими окупантами Національного літературно-меморіального музею Г. Сковороди».

Отже, підручники української літератури для 5 і 6 класів, як у змістовому, так і в методичному аспектах орієнтовані на реалізацію компетентнісного підходу, концепти якого задекларовано в новому Державному стандарті базової середньої освіти.

2.4 ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ/УЧЕНИЦЬ

5–6 КЛАСІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ

УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Одним із інструментів підвищення якості шкільної літературної освіти є формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць. Такий вид оцінювання дозволяє прослідкувати процес досягнення учнем/ученицею навчальних цілей і надає можливість своєчасно його корегувати.

Технологія формувального оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць закладена в навчальні посібники «Зошит моїх досягнень Українська література. 5 клас»¹ (автори: Т.О. Яценко, Г.М. Івашина; видавництво «Освіта») і «Українська література. 6 клас. Зошит моїх досягнень»² (ав-

¹ Яценко Т.О., Івашина Г.М. Зошит моїх досягнень. Українська література. 5 клас. Київ: ВД «Освіта», 2022. 64 с.

² Яценко Т.О., Івашина Г.М., Тригуб І.А. Українська література. 6 клас. Зошит моїх досягнень. Київ: Грамота, 2023. 64 с.

тори: Т.О. Яценко, Г.М. Івашина, І.А. Тригуб; видавництво «Грамота»). Фрагменти Зошитів подано в Додаток 1, Додаток 2.

Зошити укладено відповідно до чинної модельної навчальної програми «Українська література» для 5–6 класів закладів загальної середньої освіти (науковий керівник – Т. Яценко) і підручників «Українська література. 5 клас» (автори: Т.О. Яценко, В.І. Пахаренко, О.А. Слижук), «Українська література. 6 клас» (автори – Т.О. Яценко, В.І. Пахаренко, О.А. Слижук) із урахуванням «Рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць 5–6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти».

Представлено організацію навчальної діяльності, зорієнтовану на визначення, досягнення освітніх потреб учнів/учениць і підтримання їхньої індивідуальної освітньої траєкторії.

Творчо враховано досвід формування оцінювання у фінських школах. Запропоновано визначення особистісно значущих навчальних цілей і шляхів їх досягнення у межах програмових навчальних тем.

Подано різнорівневі запитання та завдання в тестовій формі, завдання пошуково-дослідницького характеру, творчі завдання для поточного оцінювання роботи над художніми творами та семестрові діагностувальні роботи, що сприятиме формуванню предметної і ключових компетентностей учнів/учениць.

Кількість завдань для виконання учнями/ученицями в межах поточного оцінювання визначає учитель/вчителька, ураховуючи читацькі, пізнавальні інтереси та можливості учнів/учениць.

Запропоновано кожне правильно виконане тестове завдання рубрики «Тестування» (Зошит 5 клас) і «Мої знання» (Зошит 6 клас) оцінювати 1 балом (максимально загалом 6 балів), завдання рубрик «Пошук, дослідження, спілкування» (Зошит 5 клас), «Мої вміння та дослідження» (Зошит 6 клас), «Власна творчість» (Зошит 5 клас), «Моя творчість» (Зошит 6 клас) – до 3 балів.

Важливо, що саме вчитель/вчителька визначає максимальну можливу кількість балів за виконані учнями/ученицями завдання, ураховуючи мету навчальної ситуації.

Завдання рубрики «Мої навчальні цілі» та рубрики на рефлексію «Мої здобутки та перспективи» не передбачають оцінювання, оскільки орієнтовані на побудову та самоспостереження учня/ученицями за власною освітньою траєкторією.

Семестрові діагностувальні роботи укладено відповідно до чотирьох груп результатів, визначених Державним стандартом базової середньої освіти та методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць 5–6 класів. Порядковий номер завдання кожної із груп результатів відповідає критеріям, зазначеним у таблицях «Зведені результати навчальних досягнень учня/учениці. Орієнтири оцінювання за рівнями», та передбачає максимальне оцінювання у 2 бали. Тобто, максимальна сума балів за кожну групу результатів може становити 12 балів.

Пункти 3.6 (Дотримання засад академічної доброчесності під час письмової взаємодії) та 4.6 (Дотримання норм літературної мови в усній взаємодії) оцінюються на основі виконаних попередніх завдань, відповідно 3.1–3.5 та 4.1–4.5.

Загальна оцінка результатів навчання визначається сумою балів 4-х груп результатів навчальних досягнень та враховує поточне оцінювання, виконання індивідуальних і групових творчих проєктів тощо.

Для проведення семестрових діагностувальних робіт може бути використано як окремий урок, так і фрагмент уроку для оцінки певної групи результатів.

Для ефективної організації навчальної діяльності учнів на уроках української літератури в 6 класі також підготовлено методичний посібник «Українська література. 6 клас. Книга для вчителя» (автори: Т.О. Яценко, Н. В. Немировська, І.Ю. Ковалінська; видавництво «Грамота»).

Отже, новий зміст шкільного курсу української літератури для 5–6 класів і сучасне навчально-методичне забезпечення засвідчують реалізацію інноваційних підходів до організації освітнього процесу в реаліях Нової української школи.

ДОДАТОК І

Фрагмент «Зошит моїх досягнень. Українська література. 5 клас» Леся Українка «Лелія»

I. Цілевизначення. Перш ніж читати казку «Лелія», проклади ланцюжок цілей, аби рухатися до власної мети та допиши подані речення.

1. Читаючи казку «Лелія», я хочу дізнатися більше про
2. Я хочу зрозуміти
3. Я хотів би/хотіла б розвинути навички

II. Тестування. Запропоновані завдання допоможуть тобі стати компетентним читачем/компетентною читачкою. Опрацьовуй їх самостійно, у парах чи у групах із однокласниками та однокласницями або ж разом із учителем/вчителькою.

1. Упиши до квадратика літеру, що означає правильний варіант відповіді.

1. Якою квіткою став Павлусь?
А трояндою, **Б** бузком, **В** маком, **Г** нарцисом
2. Який персонаж казки «Лелія» жаліється словами: «Ой, не красне воно, не красне,— життя наше нещасне?»

А мати Павлуся, **Б** Мар'яна, **В** Катруся, **Г** сестри Лелії

3. Панночка з казки Лесі Українки «Лелія» не почувалася щасливою, бо вона:
А не вміє любити і цінувати те, що має **Б** не хоче жити у своєму будинку
В не має друзів **Г** не любить аромату квітів
4. Яке враження на Павлуся справила майстерня, де виготовляли квіти?
А він засмутився **Б** він був приємно вражений
В він здивувався **Г** йому там сподобалося
5. Казка Лесі Українки «Лелія» навчає всьому, окрім:
А жити в злагоді з природою, цінувати красу **Б** почуватися щасливим
В любити тварин **Г** сумлінно працювати

2. Установи відповідність між персонажем (1–6) і його/її особливостями зовнішності (А–Д):

Дівчата з майстерні	А «Бринить голосочок, як срібний дзвіночок»
Мар'яна	Б «слабкий хлопчик»
Лелія	В «таке маленьке, немов якась дівчинка»
Панночка	Г «панна, убрана в хорошу білу сукню»
Івась	Г «убрані по-міському, але надто вбого, запнуті брудними хвартушками»
Павлусь	Д «білоголовий хлопчина»

III. Пошук, дослідження, спілкування.

1. Заповни таблицю.

Герой/ героїня твору	Риси характеру	Цитати з твору, які підтверджують твою думку

6. У піснях якого жанру оспівується кохання, мрії про щасливе подружнє життя?

- А колядки і щедрівки
- Б веснянки
- В купальські пісні
- Г жнивварські пісні

3. Мої уміння та дослідження.

Устав пропущені слова в тексті.

Найдавнішими з народних пісень є Їх поділяють на три цикли: Є особливості виконання таких пісень: в Україні хлопці та чоловіки виконують ..., а дівчата й жінки ... та Разом наші предки залюбки співали ... та До сьогодні збереглося у записах понад ... українських народних пісень.

4. Моя творчість.

Які звичаї та традиції, пов'язані з календарно-обрядовими піснями, були відомі тобі й раніше? Можливо, їх дотримуються у твоїй родині? Напиши про це.

5. Мої здобутки та перспективи.

1. Мені було цікаво дізнатися
2. Тепер я розумію
3. Тепер я вмю
4. Для мене залишилося незрозумілим

2.5 ОСВІТНІ ВТРАТИ У НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5 КЛАСІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Викликом для сучасної шкільної системи освіти в Україні, зокрема й літературної, стали втрати в навчанні, спричинені тимчасовим припиненням очного освітнього процесу внаслідок карантинних обмежень і повномасштабної російсько-української війни. Серед можливих способів компенсації освітніх втрат п'ятикласників/п'ятикласниць у процесі навчання української літератури може бути практичний порадник для учителів «Українська література. 5 клас: експрес-курс подолання освітніх втрат»¹ (за заг. ред. Т.О. Яценко). Завантажити експрес-курс можна за покликанням: <https://lib.iitta.gov.ua/735026/>. Фрагмент експрес-курсу подано в Додатку 3, Додатку 4.

Змістовий компонент практичного порадника розроблено з урахуванням специфіки цього навчального предмету, що визначається сутністю художньої літератури як виду мистецтва, образним відтворенням людського буття в усій складності та різноманітності його форм. Експрес-курс включає коригувальну навчальну програму з української літератури для 5 класу на 17 (18) навчальних годин, розроблену на основі чинної модельної програми з української літератури для 5–6 класів (за науковою редакцією Т.О. Яценко), календарно-тематичне планування уроків відповідно до навчальної програми, діагностувальні роботи для виявлення об'єктивного стану освітніх втрат п'ятикласників щодо української літератури та результативності їх подолання, картки формульовального оцінювання навчальних досягнень учнів у процесі опрацювання навчальних тем експрес-курсу.

Змістове наповнення коригувальної навчальної програми зорієнтоване на організацію навчання для учнів, які з різних об'єктивних обставин не мали можливості опанувати програмовий навчальний матеріал упродовж навчального року. Тому одним із варіантів запобігання освітнім втратам може бути проведення компенсаторних занять як для класу, так і для окремої групи шко-

¹ Українська література. 5 клас: експрес-курс подолання освітніх втрат: практичний порадник; за заг. ред. Т.О. Яценко / автори: Т.О. Яценко, І.А. Тригуб, О.А. Слижук. Київ: Педагогічна думка, 2023. 58 с.